

Česko–německé literární vztahy v letech 1750–1848: četba vybraných textů
vyučující: PhDr. Václav Petrbok PhD.

Vymezení studijního předmětu: Překotnost kulturního a literárního dění v českých zemích od druhé poloviny 18. století nelze vystihnout přiléhavěji než termínem „*trojí obrozění*“ (E. Lemberg): emancipací kultury a literatury jazykově německé vůči nadnárodní literatuře latinské a literatuře francouzské, kultury a literatury jazykově české vůči kultuře a literatuře jazykově německé a konečně kultury a literatury českých Němců vůči kultuře a literatuře jazykově české. Četbou a interpretací relevantních textů a dalším výkladem dobových souvislostí se seminář pokusí komparovat některé kontaktní i analogické shody a přejímky, ale i rozdíly ideového, širěji filologického, socioliterárního a genologického charakteru mezi českou, německou a rakouskou literaturou v období datovaném zhruba druhou polovinou 18. století (s nutnými souvislostmi pobělohorskými) a dobou předbřeznovou, přičemž je zvláštní pozornost věnována dobové specifičnosti (nacionální, regionální a konfesijní) české i německé literatury obou jazyků. Zkoumané případy si nenárokují být vzorovými příklady česko–německého „konfliktního“ společenství; spíše se snaží klást otázky po dalších souvislostech probírané problematiky a vzbudit zájem o jejich hlubší studium.

Naše pozornost bude směřována zejména k těmto třem vzájemně se prolínajícím tematickým okruhům:

- a) literatura a nacionální idea (evropský, zejména pak německojazyčný duchovní kontext 18. a 19. století a jeho vliv při ustavování české literatury)
- b) diskuse o konceptech české národní kultury (sný o minulosti v konfrontaci se současností, výhledy do budoucnosti), ustanovování kulturní tradice novodobé české literatury (kánon, kulturní ikony a idea národa) v korelaci s německojazyčnou kulturou a literaturou v Německu, Rakousku a českých zemích
- c) specifické postavení německojazyčné literatury v českých zemích v první polovině 19. století

Celkový hodinový rozsah studijního předmětu s rozdělením podle způsobu výuky: výuka bude probíhat formou blokového semináře ve dnech

22. 3., 12. 4., 26. 4., 3. 5., 10. 5., vždy od 14:10 do 18:15 (s přestávkou)

v průběhu letního semestru, v níž bude podle potřeby kombinováno cvičení a přednáška

Forma výuky studijního předmětu: cvičení, resp. přednáška

Způsob ukončování studijního předmětu: zápočet, zkouška

Požadavky k atestaci: (zápočet, na konci semestru) aktivní účast na seminářích, adekvátní prezence (tolerance: 1 neomluvený termín semináře), referát, resp. seminární práce (dle dohody).

Sylabus výuky
v letním semestru akademického roku
2018–2019

1. Seznámení s kursem, motivace, záměry a úkoly. Dosavadní literatura k tématu.

Předchozí tradice uvažování o jazyce, kultuře a „národu“

Jazykové obrany v Čechách . Tradice barokního historismu a patriotismu. Fenomén *lingua venceslaina*.

prameny: Bohuslav Balbín: Obrana jazyka slovanského, obzvláště českého, 1672–73; Hanns Jacob Wagner von Wagenfels, Ehren-Ruff Teutschlands, 1691; Země dobrá, to jest země česká, 1754

odborná literatura: J. P. Kučera – J. Rak. Bohuslav Balbín, Praha 1983, s. 71–107; M. Kopecký: doslov k Rozpravě krátké, ale pravdivé (1988, resp. 199; W. Bauer: Der „Ehren-Ruff Teutschlands“ von Wagner von Wagenfels, Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 41, 1926, s. 257–272; A. Stich: Malý otřes ve velkém polemickém tématu aneb Země dobrá, to jest země česká, in: týž, Jazykověda - věc veřejná, Praha 2004, s. 276–288

Jazykové obrany v Čechách II. Tereziánský a josefinský utilitarismus a centralismus. Reakce na něj. Fenomén *delatinizace*.

prameny: F. Kinský: Erinnerung über einen wichtigen Gegenstand von einem Böhmen; K. I. Thám: Obrana jazyka českého proti zlobivým... utrhačům, J. Rulík: Sláva a výbornost jazyka českého

odborná literatura: J. Hruběš: Byl František Josef Kinský obráncem české řeči?, Strahovská knihovna 16/17 (1981/82), 1982, s. 299–307; K. Krejčí: Obrany českého jazyka ze stanoviska literárního druhu, Acta Universitatis Carolinae. Philologica, sv. 2–4. Slavica Pragensia, sv. 12, 1970, s. 81–87; S. Höhne: Zum Bohemismus in Kulturgeschichte Prags 1780–1830, in: R. Prah (ed.), Prag 1780–1830. Kunst und Kultur zwischen den Epochen und Völkern, Prag 2000, s. 7–18.

2. Institucionální základy pěstování německého a českého jazyka a literatury

Institucionální základy pěstování německého jazyka a literatury

Prameny: K. H. Seibt, Von den Hülfsmitteln einer guten deutschen Schreibart, Prag 1773, s. I-III

Odborná literatura: Jaromír Povejšil, Aufnahme der „sächsischen“ Norm in Prag, in: Týž, Das Prager Deutsch des 17. und 18. Jahrhunderts, Praha 1978, s. 113–116

Institucionální základy pěstování českého jazyka a literatury

prameny: J. V. Zlobický: Entwurf eines slavischen Institutes, J. Dobrovský: Über die Ergebenheit und Anhänglichkeit der slavischen Völker an das Erzhaus Österreich,

odborná literatura: J. Vintr – J. Pleskalová (ed.) : Vídeňský podíl na počátcích českého národního obrození = Wiener Anteil an den Anfängen der tschechischen nationalen Erneuerung: J. V. Zlobický (1743-1810) a současníci: život, dílo, korespondence. Praha 2004, s. 13–23; V. Brandl: Josef Dobrovský, Brno 1883,

Praha 2003; Z. Šimeček: Výuka slovanských jazyků a slavistická studia v období českého národního obrození, *Slovanské historické studie* 12, 1979, s. 209–245.

3. Literatura v českých zemích druhé poloviny 18. století – dvě sondy

První „novočeská škola básnická“ – V. Thám: Básně v řeči vázané a A. J. Puchmajer: Sebrání básní a zpěvů

prameny: F. Spee: Trutznachtigall; F. Kadlinský: Zdoroslaviček; V. Thám: adaptace Kadlinského Zdoroslavička; J. G. Meinert: An die Böhmen; J. Nejedlý: Na Čechy

odborná literatura: M. Otruba: První mystifikace v novočeské poezii, *Sborník Národního muzea v Praze. Řada C – literární historie* 16, 1971, s. 123–134; E. Lemberg: Grundlagen des nationalen Erwachens in Böhmen, geistesgeschichtliche Studien am Lebensgang Josef Georg Meinerts unternommen... Reichenberg 1932, s. 60–74; F. Strejček: Pražská revoluční báseň z roku 1792, *Slovesná věda* 5, 1952, s. 60–68.

Utváření artistní divadelní tradice v českých zemích

prameny: A. J. Zíma: Oldřich a Božena, J. N. Komareck: Pržemysl

odborná literatura: V. Petrbok: heslo “J. N. Komareck” pro Biografický slovník. Starší české divadlo ; M. Hýsek: doslov k fototypickému vydání Oldřicha a Boženy z 1940; A. Jakubcová: Dramaturgie Vlastenského divadla, in *Jeden jazyk naše heslo buď III*, Radnice 2005, s. 58–73

4. Rozpravy o národních modelech v českých zemích v době napoleonských válek

Utváření národa v české (českojazyčné) oblasti

prameny: J. G. Herder. Die slavischen Völker; J. Jungmann: Rozmlouvání o jazyku českém 1, 2., Antibohemia; A. A. Uhle: Bohemia; Literární ztvárnění: Rukopis zelenohorský (Libušin soud), Rukopis královédvorský (O pobití Sasíkův, Beneš Hermanův), J. Kollár: Slávy dcera (Předzpěv); J. Dobrovský: Der Literarische Betrug

odborná literatura: J. Patočka: J. G. Herder a jeho filozofie humanity in J. G. Herder: Vývoj lidskosti. Praha 1941, s. VI–XXXIII; J. Loužil: K zápasu o J. G. Herdera u nás, *Česká literatura* 53, 2005, s. 637–653; M. Murko: Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik, Graz 1897; M. Otruba (ed.): Rukopis královédvorský a zelenohorský, Praha 1969; J. Loužil: Poznámka k Jungmannově teorii jazyka, *Strahovská knihovna* 12/13, 1977/78, s. 201–204 + Bohemia Aloise Uhla a Antibohemia Josefa Jungmanna, *Literární archiv* 8/9, 1973–1974, s.53–76 (s edicí); V. Macura: J. Kollár, Slávy dcera, in: *Slovník básnických knih*, Praha 1990, s. 278–282.

Utváření národa v německé oblasti

prameny: J. G. Fichte: Reden an die deutsche Nation; B. Bolzano: Über das Verhältniss der beiden Volksstämme in Böhmen. Literární ztvárnění: K. E. Ebert: Wlasta; M. Scheckenburger: Wacht am Rhein;

H. F. v. Fallersleben: Deutschland, Deutschland über alles...

odborná literatura: B. Horyna: Dějiny rané romantiky, Praha 2005, s. 36–59; J. Loužil: Bernard Bolzano, Praha 1978 + Neznámá exhorta Bernarda Bolzana “O lásce k vlasti a mateřskému jazyku”. Strahovská knihovna 18/19 (1983/1984), 1990, s. 223–229 + Bernard Bolzanos Bohemismus-Konzept, in K. H. Ehlers... (ed.), Brücken nach Prag, Berlin... 2001, s. 25–41; V. Merkelbach (ed.): Politische Lyrik des Vormärz (1840–1848), Frankfurt a. M. 1978, s. 4–5, 76–80.

5. Literární život v 1. polovině 19. století

Dvojazyčnost a bilingvnost v tvorbě českých básníků 1. poloviny 19. století. Časopisy Ost und West a Květy.

prameny: K. A. Schneider (K. S. Šnajdr): An die vaterländischen Sänger, epigram Na Němce, D. Mendl: Concordia; J. Glaser: Am Grabe Joseph Jungmanns, F. Bach (B. Bach): Alles vergänglich + Z básní Bedřicha Bacha + Am Grabe K. H. Máchas, K. F. Dräxler-Manfred: Povzbuzení + Auf dem Thurme, S. Kappera: Mährische Ballade + V. B. Nebeskému, K. H. Mácha: výbor z Versuche..., V. A. Svoboda (překlad Erdbeeren / Jahody z RKZ)

odborná literatura: O. Fischer: K. H. Máchas deutsche Anfänge und der Kreis um Aloys Klaar, in Xenia Pragensia, Prag 1929.; A. Hofman: Die Prager Zeitschrift “Ost und West”. Berlin 1957, J. Táborská, heslo Květy (1), in: Lexikon české literatury 2/II, Praha 1993, R. Fasold: Paul Aloys Klars Jahrbuch “Libussa” (1842-1860), Brücken. Neue Folge. Germanistisches Jahrbuch 1991/92, s.19–26; J. Nekvapil, heslo “bilingvismus” in Encyklopedický slovník češtiny, Praha 2002.

Cizí jazyk jako literární prostředek

prameny: J. N. Štěpánek: Čech a Němec

odborná literatura: P. Mareš: „Also nazdar!“. Aspekty textové vícejazyčnosti. Praha 2003; L. Topolská: Kleine Überlegung zu J. N. Štěpáneks Lustspiel Čech a Němec, in: L. Václavěk – L. Topolská, Beiträge zur deutschsprachigen Literatur in Tschechien, Olomouc 2000, s. 364–369;

Analyzované texty, příp. vybraná sekundární literatura budou k dispozici předem

Kontakt: Václav Petrbok, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, 2. patro, č. 225, email: petrbok@ucl.cas.cz;